

УДК 323.28-054.7(485)
DOI 10.30970/vir.2019.46.0.10356

ТЕРОРИСТИЧНІ ЗАГРОЗИ В ШВЕЦІЇ: ЧИННИК МІГРАНТІВ ТА БІЖЕНЦІВ

Віктор Сичов

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 2394-132,
e-mail: mr.victorsychov@gmail.com*

Розглянуто основні види сучасного тероризму та тенденції розвитку. Досліджено причини виникнення терористичних загроз у Швеції та вплив на це збільшення кількості мігрантів та біженців у період міграційної кризи в ЄС. Наголошено, що так звана політика «відкритих дверей» Швеції стала невід'ємною частиною зовнішньополітичного курсу Швеції та зумовлена низкою історичних, політичних і релігійних чинників. Сучасна імміграційна модель має історичне підґрунтя, а саме – сукупність багатого імміграційного досвіду минулих років з давньою традицією надання притулку політичним і військовим біженцям. Зазначено, що з 2015 року Швеція посилює відповідальність за прояви екстремізму та заходи запобігання терористичним актам. Проаналізовано основні напрями діяльності шведського уряду та спеціальних органів, зокрема, шведської військової розвідки (Militära underrättelse – och säkerhetstjänsten (Must)), служби державної безпеки (Säkerhetspolisen (SÄPO)) і радіокомунікаційної служби оборони (Försvarets radioanstalt (FRA)) щодо протидії терористичним загрозам. Розглянуто позицію громадян Швеції щодо збільшення кількості мігрантів та біженців та, відповідно, загрози збільшення кількості терористичних актів.

Ключові слова: тероризм; Швеція; міграційна політика; міграційна криза; біженці.

Рівень терористичної загрози у світі нині доволі високий. Від неї потерпають країни, де тривають збройні конфлікти (передусім на Близькому Сході та в Африці), і країни Заходу, які до останнього часу вважали цілком безпечними з огляду на розвинену систему правоохоронних органів і спецслужб. Протидія цій загрозі дедалі важче. Міжнародний тероризм – це явище, що не має географічних кордонів і не лише становить небезпеку для окремих країн, а й ставить під сумнів стійкість міжнародного правопорядку та спроможність протистояти викликам з боку міжнародних терористичних організацій і квазідержавних утворень, які претендують на самостійну роль у системі міжнародних відносин [1, с. 5].

Дослідження терористичної активності у світі дає змогу виявити такі тенденції розвитку цього явища: невпинно розширюється географія тероризму; збільшується кількість жертв терористичних актів; відповідна злочинна діяльність та боротьба з нею спричиняють значні фінансові втрати та перерозподіл ресурсів держави; окрім чисельних людських жертв та руйнувань, діяльність терористичних організацій спричиняє зростання відчуття незахищеності та невпевненості серед населення; розвиток тероризму посилює вплив на політичні процеси; прагнення до використання терористичними організаціями нових технологій та розширення активності в кіберпросторі: розповсюдження пропаганди, проведення вербувальної роботи, підтримання зв'язку зі своїми осередками (у тім числі через закриті інформаційні мережі типу Даркнет та з використанням новітніх методів шифрування), надання своїм прихильникам і послідовникам інструкцій щодо особливостей підготовки та здійснення терористичних атак, протиправна діяльність у кіберпросторі, пов'язана зі здійсненням хакерських атак, викрадення даних тощо; міграційні процеси, зокрема пошук прихильників серед мігрантів, вербування найманців з-поміж безробітної молоді, залучення жінок і дітей; залучення до терористичної діяльності безпосередньо громадян країн, які є об'єктами терористичних нападів; удосконалюються методи фінансування тероризму [1, с. 5–8].

Залежно від цілей, які переслідує та чи інша організація або група, Європол виокремлює такі основні види сучасного тероризму:

- джихадистський;
- етнонаціоналістичний та сепаратистський;
- «лівий» та анархістський;
- «правий»;
- тероризм одинаків [8].

Протягом багатьох років Королівство Швеція характеризувалося як стабільна, спокійна держава, яка не була місцем терористичних актів, на відміну від інших європейських держав. Проте за останні кілька років кількість ісламських екстремістів у Швеції різко збільшилася, про що повідомив глава служби державної безпеки Швеції Андерс Турнберг. «Ми б сказали, що (кількість ісламських екстремістів в Швеції) зросла від кількох сотень до кількох тисяч», – заявив він. «Ми ніколи не бачили нічого подібного. Це нова норма і те, що коло екстремістів росте – це історична проблема», – додав Турнберг [3].

При цьому він наголосив, що служба безпеки не має підстав вважати, що більшість цих екстремістів мають змогу або навіть хочуть здійснювати терористичні атаки в Швеції. Причиною різкого спалаху екстремізму Турнберг назвав активну пропаганду терористичного угруповання «Ісламська держава», яка об'єднала різні групи ісламських екстремістів. Своєю чергою міністр внутрішніх справ Швеції Андерс Ігеман висловив стурбованість у зв'язку з інформацією щодо зростання числа ісламських екстремістів. Він зазначив, що зростання популярності екстремістської ідеології спостерігається вже протягом кількох років, особливо в зв'язку з війною в Сирії [3].

Однією з причин цього є політика «відкритих дверей», яка стала частиною національної ідентичності держави. З 1930-х років міграційну політику Швеції можна охарактеризувати як будівництво «Дому народів». Її головні орієнтири – соціальний захист, загальні та узгоджені зусилля всієї нації в ім'я загального добробуту та благополуччя усього населення. Ця міграційна політика не виключала можливість соціальних конфліктів, однак передбачала набір політичних інструментів для їхнього своєчасного врегулювання на основі компромісу. Вона тривалий час слугувала основою іміджу Швеції як за кордоном, так і всередині країни. Проте сьогодні шведська модель міграційної політики піддається змінам, отож стає нестійкою.

Швеція – доволі лояльна країна стосовно іммігрантів. Головна мета політики Швеції в галузі міграції – це інтеграція мігрантів на рівних умовах. Іноземець має ті ж права і свободи, що й місцеве населення (за винятком права голосу на парламентських виборах). Необхідно додати, що у шведському суспільстві право на політичний притулок завжди вважали одним з основних прав людини, незалежно від національності, політичних чи релігійних переконань.

Не випадково на піку кризи, що вибухнула 2015 року в Європейському Союзі, Швеція висловила готовність прийняти і розмістити значну кількість біженців, основна частина яких приїхала з Сирії, Афганістану та Іраку. Восени 2015 року, коли країнам-членам ЄС не вдалося досягти між собою консенсусу і впоратися з величезним напливом біженців у рамках існуючої в ЄС системи з розподілу біженців, а чинна Дублінська угода 1990 року показала свою неефективність, Швеція перебрала на себе велику частку відповідальності, в результаті чого стала рекордсменом за кількістю прийнятих біженців на душу населення серед усіх країн-членів ЄС. Зокрема, за даними міграційної служби Швеції (швед. *Migrationsverket*), 2015 року трохи менше 163 000 осіб подали заявки на надання притулку, що вдвічі більше, порівняно з 2014 роком. Загалом упродовж 2015–2016 рр. населення Швеції збільшилися за рахунок імміграції на 134 240 осіб, значну частину яких становили біженці (*Sweden and Migration 2016*).

Незважаючи на запевнення шведського уряду стосовно того, що він контролює ситуацію, а також на доповідь, представлену службою зайнятості (швед. *Arbetsförmedlingen*), в якій йдеться про те, що щорічно країна потребує: 64 000 іммігрантів віком 16–64 роки, щоб компенсувати дедалі менші показники народжуваності (*Rapport från Arbetsförmedlingen 2015*), щораз голосніше звучать голоси тих, хто висловив певну частку сумнівів щодо здатності Швеції розмістити та інтегрувати таку кількість людей. Дійсно, нестача житла, додаткове фінансове навантаження, яке важким тягарем лягло на плечі шведських платників податків, частіші випадки насильства і зростання злочинності стали справжнім випробуванням і боляче вдарили по іміджу «гуманітарної наддержави».

За даними економіста і критика міграційної політики Швеції Тіно Сананджі, серед дорослих шведів – 82 % працюючих, серед іммігрантів з незахідних країн – 52 %, і ця різниця стрімко зростає. Серед шведів кожен п'ятий не закінчує

середню школу, серед біженців – кожен третій. Велика частина часу у біженців йде на пошуки роботи, отож у країні суттєво зросли витрати на соціальну допомогу, причому 60 % цієї суми призначено іммігрантам. Крім того, якщо 20 років тому в країні було лише три квартали, де велика частина проживаючих були безробітними і не навчалися, то сьогодні таких кварталів вже 186, що насторожує [13].

Міністр з питань зайнятості та інтеграції Ільва Йоханссон (Ylva Johansson 2016) прокоментувала ситуацію так: «Цей безпрецедентний ріст населення привів до браку практичних ресурсів в ряді сфер, починаючи від житла і закінчуючи школами і охороною здоров'я. Ось чому ми не можемо продовжити приймати таку велику кількість людей, що приїжджають сюди з року в рік, це буквально руйнує нашу систему» [4, с. 142–150].

Унаслідок цього наприкінці 2015 року владі Швеції довелося тимчасово посилити прикордонний контроль з метою запобігання в'їзду в країну осіб, які не мають посвідчення особи, а в червні 2016 року шведський парламент (Ригсдаг) схвалив чинний протягом трьох років закон, який наклав низку обмежень на імміграцію в рамках програми щодо возз'єднання з родиною [5].

На хвилі безпрецедентного припливу біженців шведська влада вперше зіштовхнулася з низкою серйозних проблем, зокрема загрозою терористичних актів. Ізольовані численні райони, де проживають іммігранти з низьким рівнем інтеграції в суспільство, стають розсадником екстремізму.

Поєднуючись з недостатньою профілактикою поширення екстремістських ідей, це сприяє формуванню умов зростання кількості потенційних учасників терористичних організацій. Існування вербувальних центрів на території держави вже не секрет. Посередники і рекрутери ІДІЛ у Швеції відбирають новобранців і здійснюють матеріально-технічну підтримку. Зрозуміло, їхня присутність не означає підготовку теракту на території самої Швеції, проте засвідчує про координацію дій з іншими угрупованнями, зосередженими в Європі, з метою здійснення атак.

За даними опитування, здійсненого Інститутом моніторингу громадської думки NOVUS, 70 % шведського населення виступає за посилення міграційної політики держави: надання біженцям тимчасової посвідки на проживання (від 1 до 3 років), введення обмеження для возз'єднання сімей біженців, посилення правил матеріального забезпечення іммігрантів [2].

Водночас, зростає ступінь непевності шведів у власній безпеці. За даними опитувань громадської думки 2015 р., 57 % респондентів віком від 18 до 74 років вважає неминучими великі теракти на території Швеції в найближчі п'ять років (важливо, що опитування проводилося в жовтні–листопаді, ще до трагічних подій у Парижі). Нагадаємо, що 2014 року з таким твердженням погоджувалось лише 37 % шведів. Причому 80 % населення вважає, що ресурси Швеції недостатні, щоб запобігти загрози [11].

Раніше, оскільки політика відкритих дверей не викликала заперечень серед громадян, питання щодо загрози тероризму так гостро не поставало. Протягом багатьох років не прийняли жодного закону щодо протидії тероризму. Ці

питання регулювала низка нормативних актів. Проте 2012 року з метою попередження виявам екстремізму, запобігання терористичним актам і застосування сучасних ефективних заходів у випадку терористичної атаки уряд Швеції розробив стратегію боротьба з тероризмом, що складалася з трьох частин. Враховуючи нові реалії та загрози, зокрема значна кількість біженців з Близького Сходу, які могли брати участь у військових конфліктах на стороні терористичних груп 2015 року, доповнена стратегія отримала назву «Відповідальність і замученість – національна стратегія проти тероризму» [7].

Окрім боротьби з радикалізацією і вербуванням, до заходів, вжитих урядом Швеції щодо подолання міграційного колапсу і протидії тероризму, відображених у стратегії безпеки, зачислено: посилення паспортного контролю, використання методів спостереження, взаємодія збройних сил і поліції, взаємодопомога сусідніх країн.

Ще одним важливим аспектом у боротьбі з тероризмом стало посилення уваги до формування бази даних пасажирських авіаперевезень, що містить інформацію про замовлення квитків, рейси, багажу і т. п., та біометричного контролю на кордонах з країнами, що не належать до Шенгенської зони. Застосування цих заходів зумовлене збільшенням кількості шведів, які їдуть за кордон з метою боротьби у складі екстремістських угруповань. Згідно з даними служби державної безпеки *Säkerhetspolisen (SÄPO)*, протягом останніх років покинули державу і приєдналися до ІДІЛ та інших терористичних організацій близько 300 громадян, понад 100 з них згодом повернулися до Швеції [6]. Третину з них становлять жінки, а також молоді особи віком від 18 до 30 років, уродженці Швеції, один з батьків яких народився за межами держави.

Отож 2015 року розглянуто проект закону про кримінальне покарання громадян, котрі беруть участь у тренувальних та підготовчих таборах на стороні терористів. Окрему увагу приділено питанню, пов'язаному з криміналізацією та фінансуванням таких поїздок. Одним з превентивних заходів роботи поліції стало складання і надсилання міграційній службі висновку щодо потенційних терористів з числа осіб, що в'їжджають до Швеції: їм відмовляють у дозволі на проживання і надання громадянства.

Значна увага в прийнятій стратегії приділена можливості здійснення процесу обміну інформацією між шведською військовою розвідкою *Militära underrättelse – och säkerhetstjänsten (Must)* [10], службою державної безпеки *Säkerhetspolisen (SÄPO)* [12] і Радіокомунікаційною службою оборони *Försvarets radioanstalt (FRA)* [9]. Здійснення обміну даними відбувається через спільний робочий орган цих трьох структур – Національний центр терористичної загрози.

Основна мета спільної діяльності підрозділів – викриття потенційних терористів за допомогою таємного прослуховування телефонів, стеження за комп'ютерами через доступ до електронної пошти, відеоспостереження, розширення доступу до зашифрованих інтернет-ресурсів (*Skype, Viber* та ін.) з використанням при цьому хакерських методів: вірусів-троянів. Новим у розробці комп'ютерного пошуку потенційних терористів у мережі Інтернет стало виявлення закономірностей і визначення «почерку», манер поведінки та

інших «слідів», які могли б стати так званими «онлайнними» відбитками пальців.

Висновки. У сучасних умовах уряд Швеції, раціоналізуючи прийом нових контингентів іноземців, щораз сильніше усвідомлює необхідність активних і цілеспрямованих заходів щодо інтеграції вже проживаючих там мігрантів. Останнім часом шведський уряд, схоже, всерйоз перейнявся цією проблемою радикалізації мігрантів, передусім молоді.

У Швеції серйозність проблеми інтеграції мігрантів значною мірою недооцінена. По-перше, активні інтеграційні заходи не проводили протягом тривалого часу, оскільки влада відмовлялася визнати, що тимчасові працівники звернуться за дозволами на постійне місце проживання. В результаті сталася маргіналізація цілих поколінь мігрантів та їхніх нащадків. По-друге, поза зоною інтеграційних заходів знаходиться значна частка мігрантів, насамперед тих, хто проживає нелегально.

Слід визнати, що Швеція до певної міри стала заручницею власного толерантного законодавства. Країна здійснила певні дії щодо протистояння тероризму, проте результати на практиці виявилися неоднозначними. Причиною цього стала надмірно лояльна політика уряду, боязнь втратити імідж спокійної благополучної країни з високорозвиненими соціальними цінностями. Зараз шведське суспільство стоїть перед вибором між «ми можемо» і «ми повинні» та необхідністю перегляду своєї міграційної політики в контексті терористичних загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні. Аналітична доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/aktualni_Pitannya_press-1c1ef.pdf.
2. Жители Швеции поддерживают новую миграционную политику, Март 21, 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2103&artikel=6394186>.
3. Служба безпеки Швеції заявила про різке зростання в країні числа ісламістів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tyzhden.ua/News/194726>.
4. Хришкевич Т. Г. Страны Балтийского региона в условиях миграционного кризиса 2014–2015 гг.: вызовы европейскому единству / Т. Г. Хришкевич // Псковский Военно-исторический вестник. – 2017. – Вып. 3. – С. 142–150.
5. Швеция ужесточила миграционное законодательство [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.vesti.ru/doc.html?id=2778215>.
6. Abrahamsson A. Svenska «Sara» : Vi bara skär av dem huvudet // Göteborgs-Posten, April 15, 2016 [Strömkälla] – Åtkomstläge : <http://www.gp.se/nyheter/sverige/svenska-sara-vi-barask%C3%A4r-av-dem-huvudet-1.190453>.
7. Ansvar och engagemang – en nationell strategi mot terrorism. February 9, 2012 [Strömkälla]. – Åtkomstläge : <http://www.regeringen.se/contentassets/2ba19563eb1d4626a33b0fa7ade5c382/ansvar-och-engagemang-en-nationell-strategi-motterrorism-skr.-20111273>.
8. European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) [Electronic resource]. – Access mode : https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/europol_tesat_2016.pdf.
9. Försvarets radioanstalt, FRA [Strömkälla]. – Åtkomstläge : <http://www.fra.se/>.
10. Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Must [Strömkälla]. – Åtkomstläge : <http://www.forsvarsmakten.se/sv/organisation/hogkvarteret/militara-underrattelse-och-sakerhetstjansten/>.

11. Opinioner 2015. Allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar, MSB, January, 2016 [Strömkälla]. – Åtkomstläge : http://www.msb.se/Upload/Nyheter_press/Pressmeddelanden/Opinioner%202015.pdf.

12. Säkerhetspolisen, SÄPO. 2000 [Strömkälla]. – Åtkomstläge : <http://www.sakerhetspolisen.se/>.

13. Traub J. The Death of the Most Generous Nation on Earth, February 10, 2016 [Electronic resource] / J. Traub. – Access mode : <http://foreignpolicy.com/2016/02/10/the-death-of-the-most-generous-nationon-earth-sweden-syria-refugee-europe>.

Стаття надійшла до редколегії 10.02.2019

Прийнята до друку 20.02.2019

POSITION OF SWEDEN ON MIGRATION CRISIS IN THE EU

Victor Sychov

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 2394132,
e-mail: mr.victorsychov@gmail.com*

The main types of contemporary terrorism and development trends are considered in the article. The causes of the emergence of terrorist threats in Sweden and the impact of an increase in the number of migrants and refugees during the migration crisis in the EU have been investigated. It is emphasized that the so-called «open door» policy of Sweden has become an integral part of its foreign policy and is due to a number of historical, political and religious factors. The modern immigration model has a historical background, namely a set of rich immigration experiences of past years with the long tradition of providing asylum to political and military refugees. It is stressed that since 2015, Sweden has been increasing its responsibility for extremism and improving measures to prevent terrorist acts. The main areas of activity of the Swedish government and its special bodies, in particular Swedish military intelligence (Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must), State Security Service (Säkerhetspolisen (SÄPO), and the Radiocommunication Service of Defense (Försvarets radioanstalt (FRA)), to counter terrorist threats have been analyzed. The position of Swedish citizens regarding increasing number of migrants and refugees and, accordingly, the threat of increasing the number of terrorist acts is considered.

Key words: terrorism; Sweden; migration policy; migration crisis; refugees.